MIHAIL KOGĂLNICEANU AND THE PROBLEMS OF ROMANIAN LANGUAGE

Dumitru DRAICA
University of Oradea

Abstract: In the second half of the nineteenth century, through his work, Mihail Kogalniceanu became a name in the history of Romanian culture. Politician, historian, writer and publicist, Kogalniceanu contributed equally to the crystallization of the 1948 ideology, unity and unification of the Romanian language, the promotion of democratic rule after the Union of principalities. He talked about the Latin origin of our language and claimed Romanian lexicography development, stressed the role of literary Romanian language and literature artistic development. He showed an interest in enriching the vocabulary through neologisms and unifying the spelling systems, fought against foreign literature, urging Romanian writers to draw inspiration from the glorious past of the people, the traditionsand the chroniclers' works.

Keywords: Romanian language, literary language unity, national, local element, Latin.

Mihail Kogălniceanu (1817-1891), om politic şi istoric de prestigiu, a fost unul dintre numele reprezentative în cultura română, ca şi alţi cărturari români a militat de-a lungul vieţii, pe parcursul secolului al XIX-lea, pentru păstrarea, îmbogăţirea şi modernizarea limbii române, mai ales în paginile revistei „Dacia literară". Opera lui este vastă şi variată, este alcătuită din discursuri, articole care au apărut în publicaţiile periodice şi almanahurile literare ale vremii, scrieri istorice şi politice. S-a remarcat prin faptul că a îndrumat şi orientat limba şi literatura română pe calea afirmării unităţii şi individualităţii naţionale a poporului român, oferind scriitorilor din toate provinciile istorice româneşti documente pe care să le studieze şi din care aceştia să se inspire în vederea elaborării unor creaţii literare viitoare.

Încă de la vârsta de 20 de ani, pe când era student la Berlin, în 1837, a publicat un articol în limba germană despre limba şi literatura română, interesat fiind şi mai târziu, deopotrivă, şi de istoria românilor. Dacă între 1836 şi 1837, Kogălniceanu a fost preocupat de limba ţiganilor, după 1837, aproape două decenii, până în 1856, nu a mai teoretizat despre limbă, ci a devenit creator de limbă şi stil pentru oratoria democrat-politică.

În primele sale scrieri (schiţa de moravuri *Adunări dănţuitoare*, 1839 şi nuvela autobiografică *Iluzii pierdute*, 1841) se observă o înclinare spre artificialitate, romantism şi retorică, în creaţiile ulterioare îşi găsesc loc cele mai multe dintre problemele sociale ale timpului său (a se vedea articolele din „Calendar pentru poporul românesc", „Almanah de învăţătură şi petrecere", 1843-1846, *Nou chip de a face curte*, 1840, *Două femei împotriva unui bărbat,* 1841, *Fiziologia provincialului*, 1844, nuvela istorică *Trei zile din istoria Moldovei*, 1844*, Palatul ocârmuirii*, 1845, romanul neterminat *Tainele inimii*, 1850…

Din toate aceste scrieri răzbate un puternic spirit de observaţie şi de generalizare tipică a caracterelor omeneşti, un stil variat, adesea solemn, un umor sănătos, tonul glumeţ şi satiric,

BDD-A22138 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:46 UTC)

ironiile fine, utilizează frecvent elementele de jargon occidentale, cuvinte turceşti, greceşti, ruseşti, multe moldovenisme, regionalisme, dar şi creaţii personale…

Primele sale idei teoretice despre limba română au apărut pe când era la Berlin, când a citit într-o lucrare franceză că limba valahă este un amestec de cuvinte latine şi slavone şi este puţin interesantă pentru cititori. Kogălniceanu va vorbi despre originea şi fondul latin al limbii române, despre elementele slave care, în număr mare, au contribuit la îmbogăţirea ei. Reproducând un fragment din *Orlando furioso*, al lui Ariosto, în traducere românească, şi rugăciunea *Tatăl nostru*, Kogălniceanu dorea să demonstreze că limba română se apropie de italiană, făcând parte, ca şi aceasta, din marea familie a limbilor romanice.

Pentru a-şi răspândi ideile despre limba, Kogălniceanu a scris numeroase recenzii, notiţe, programe ale ziarelor şi revistelor, folosind un stil ironic, gluma satirico-literară, mai ales la adresa jargonului greco-franţuzesc, atât de frecvent utilizat în exprimarea cotidiană de către reprezentanţii boierimii româneşti, iar din anul 1840 şi până în 1856, a folosit foarte des diverse forme literare ale limbii pentru a-i combate pe cei care disprețuiau limba poporului şi o „îmbogăţeau" cu barbarisme. Mihail Kogălniceanu avea să-şi dezvolte concepţiile despre limba română literară în scrierile ulterioare, iar în articolul-program al revistei sale, „Dacia literară", se interesa de limba naţională, de modul în care aceasta ajuta exprimării scrise, în general, şi literaturii artistice, în special.

Alături de contemporanii săi, Alecsandri, Negruzzi, Russo…, îi combătea pe transilvăneni şi folosea toate mijloacele pentru „lupta împotriva jargoanelor savante care ameninţau acum, prin şcoala lui Laurian, bunul stil tradiţional, în Principate" [1]

Mihail Kogălniceanu, în „Dacia literară" (1840), a susţinut şi dezvoltarea studiilor lexicografice române, preocupările lui fiind legate de practică şi de progresul ştiinţei şi tehnicii contemporane; a fost de acord cu iniţiativa lui Gheorghe Asachi şi a altor cărturari români, care voiau să publice la „Institutul Albinei", „cel dintâi lexicon de conversaţie în limba românească", care să includă toate cuvintele vechi ale limbii române, un fel de enciclopedie pentru explicarea termenilor tehnici (acest *Lexicon de conversaţie,* proiectat de Asachi în 1839, avea să apară în 1842) . Tot în „Dacia literară", Kogălniceanu anunţa şi apariţia dicţionarului lui I. A. Vaillant, *Vocabularul purtăreţ rumânesc-franţozesc şi franţozesc-rumânesc*, ce apăruse la Bucureşti, în 1839.

Unitatea limbii literare era susţinută cu toate mijloacele, considerând că românii merită să aibă pentru ei atât o limbă cât şi o literatură comună. De altfel, în „Propăşirea", nr. 2, din 16 ianuarie 1844, Kogălniceanu anunţa că erau interesaţi de problemele limbii mai mulţi scriitori munteni (C. Bolliac, I. Heliade - Rădulescu, D. Bolintineanu, N. Bălcescu…), filologi transilvăneni (A. T. Laurian…), oameni politici (Christian Tell…), constituiţi în „Societatea literară". Kogălniceanu lua în consideraţie, pentru unitatea limbii, nu doar limba poetică, limba literaturii artistice, ci şi limba utilizată în ştiinţă şi tehnică şi chiar în biserică, manifestându-şi interesul, în articolele publicate între 1840 şi 1845, pentru neologisme, chiar dacă în proiectul de program al ziarului său, „Unirea", 1855, afirma că apără limba românească de exagerările utilizării neologismelor ardeleneşti şi considera că exprimarea scriitorilor transilvăneni reprezintă o piedică în unificarea limbii române literare şi artistice. Şi despre scriitorii bucovineni nota că ei creează o literatură de „… povestiri care se

[1] N.Iorga, *Istoria literaturii româneşti în secolul al XIX-lea, vol. III*, Buc., 1908, p. 175

BDD-A22138 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:46 UTC)

deosebesc prin un stil latino – polono – ruteno – ungaro – germano - românesc, ce au caracterizat totdeauna literatura Bucovinei, afară de o singură excepţie, jurnalul *Bucovina*, răposat la 1849"[2]; de asemenea, Kogălniceanu considera că articolele apărute în revista lui Iacob Mureşanu, „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", 1855, au „un stil greu, tăiat din topor şi însuşit de a dezgusta pentru eternitate de o asemenea limbă" [3]

Întors de la Berlin la Iaşi, Kogălniceanu va colabora la ziarele şi revistele vremii: „Albina Românească", „Alăuta Românească", „Arhiva Românească", „Propăşirea", „România literară", „Steaua Dunării"…, în care a combătut literatura de import şi, mai ales, cuvintele străine care nu s-au adaptat sistemului limbii române, propunând studierea, aprofundarea şi culegere unor motive de inspiraţie şi creaţie, în care să se oglindească moravuri şi caractere autohtone, cu specific naţional românesc, atât din istorie cât şi din folclorul şi viaţa noastră socială, toate redate în limba română, într-o limbă firească, naturală, pe înţelesul tuturor cititorilor şi vorbitorilor de limbă română.

Lui Gheorghe Asachi, redactorul gazetei „Albina Românească", îi reproşa, printre altele, în 1848, recenzând lucrarea acestuia, *Dochia şi Traian*…, inconsecvenţa cu care transcria sunetul *ce,* cu litere latine, recomandându-i adoptarea „ortografiei latineşti primite de toţi literatorii Valahiei şi Transilvaniei", Kogălniceanu pronunţându-se pentru introducerea treptată a alfabetului latin în scrierea limbii române, cerând înlocuirea, printre altele, a lui *que, qui,* cu *ce, ci (cetate, Scăricica…),* dar şi scrierea cu *ss,* şi nu *sh,* la mijlocul cuvintelor *(mossie, Iassi…);* să nu transcriem *tch (tchetate*), nici *tz (Scăritzica*), nici *cz (Czeribucul),* aşa cum scria Asachi.

Ca teoretician într-o serie de probleme ale limbii a încercat să fie în pas cu cerinţele politico-sociale ale vremii sale, s-a situat pe poziţii juste în ceea ce priveşte unele probleme de lexic şi ortografie, chiar dacă în ceea ce priveşte ortografia românească a început cu deviaţii în sensul ortografiei italienizante şi latinizante, între anii 1837-1840, iar vocabularul pe care l-a folosit nu oglindea cu fidelitate lexicul românesc al întregului popor, în el regăsindu-se multe regionalisme, inconsecvenţe şi şovăieli.

Kogălniceanu a fost un adept al scrierii cu alfabet latin, lucru ce reiese evident şi din programul ziarului „Steaua Dunării" (sfârşitul anului1855), în realitate şi-a tipărit opera cu caractere chirilice, considerând că cititorii, în marea lor majoritate, nu cunosc literele latine. De altfel, scopul principal politico-ideologic al ziarului „Steaua Dunării" era acela de a unifica sistemele ortografice ale limbii, de a avea un sistem generalizat şi comun, care, alături de o limbă literară comună şi de o literatură comună să conducă la unitatea naţională a poporului, la autonomia şi unirea Principatelor.

Kogălniceanu nu mai considera elementele limbii vorbite ca norme gramaticale şi lexicale, ci încerca să propună o limbă literară bogată în neologisme. Susţinând acest mod de îmbogăţire a lexicului, prin termeni neologici, pe care i-a împrumutat cu mult discernământ critic, din alte limbi, avea să fie combătut de unii contemporani, cărora le-a răspuns că prezenţa neologismelor este necesară în paginile ziarului său pentru a susţine ideile progresiste pe care le propaga, chiar dacă, uneori, ideile sale nu erau exprimate destul de clar; au rămas până azi în terminologia ştiinţifică de specialitate o serie de neologisme ce exprimă

[2] *Calendarele anului 1855*, în „România literară", 1855, p. 25
[3] *D-lui Iacob Mureşanu*, în „România literară", 1855, p. 186

BDD-A22138 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:46 UTC)

noţiuni de sociologie, economie, agronomie, drept, filozofie… (*civilisaţie, pauper, barbar, tributar ideilor, paradox, definiţie, neîndrituit, societate, libertate, presă periodică, clasificare arbitrară…).*

Mihail Kogălniceanu a luptat în permanenţă pentru o limbă naţională şi unitară, a rămas până azi una dintre personalităţile marcante ale secolului al XIX-lea, care a pus bazele unei noi direcţii în literatura română, „curentul istoric-literar", alături de Alecsandri, Negruzzi, Russo, a fost un luptător şi un reformator în domeniul limbii, dar şi în istoria culturii noastre naţionale. Acest curent istoric-popular, numit de B. P. Hasdeu „Şcoala critică moldovenească", a fost una dintre primele manifestări şi chemări spre cunoaşterea şi valorificarea, de către scriitorii români, a elementului autohton în cultura naţională.

În perioada despre care vorbim, secolul al XIX-lea, au fost exprimate opinii diverse şi divergente, în acelaşi timp, referitoare la originea limbii române, la scrierea ei, la elementele ei constitutive şi la utilizarea limbii noastre, de către scriitorii români, ca un important mijloc de realizare artistică. În aceste discuţii privitoare la fixarea unei limbi unitare, accesibile tuturor vorbitorilor, puţini dintre cărturarii români au înţeles că dezvoltarea limbii nu trebuia realizată prin distrugerea limbii existente deja şi prin crearea uneia noi.

O limbă simplă, accesibilă, românească, a folosit Kogălniceanu şi în discursurile social-politice, opera lui oratorică fiind bogată (perioada 1864-1891, începând chiar mult mai devreme, din anul 1844), remarcând aici, deopotrivă, atât caracterul cărturăresc al discursurilor, dat de formaţia sa intelectuală, cât şi cel popular, impus de auditoriu, folosind o limbă apropiată de cea a deputaţilor ţărani, pentru a fi înţeleşi de aceştia. Măiestria oratorică a lui Kogălniceanu, desăvârşită în Divanul ad-hoc al Moldovei, avea să fie recunoscută de toţi contemporanii, inclusiv de adversarii politici, iar odată cu venirea lui la Bucureşti, exprimarea oratorică avea să fie influenţată de normele limbii literare muntene, renunţând la unele particularităţi fonetice moldoveneşti, ceea ce face ca stilul său să devină lin, curgător, fără elemente de jargon, stilul patetic alternează cu cel vehement, vocabularul este tot mai bogat.

Contemporanii lui Kogălniceanu, preocupaţi de aceste probleme ce aveau în centrul atenţiei limba română, au participat activ la discuţii, propunând fixarea şi consolidarea limbii române literare pe baza limbii populare şi a scrierilor cronicarilor. De altfel, scriitorii moldoveni au cunoscut frumuseţile creaţiile populare româneşti, preocupaţi fiind şi de strângerea şi publicarea creaţiilor literare orale, bazându-se în realizarea propriilor creaţii literare pe motive folclorice şi pe mijloacele de expresie ale literaturii populare.

Realismul său lingvistic şi superioritatea ideologică au la bază contactele nemijlocite ale lui Kogălniceanu cu limba poporului din creaţia literară orală şi cu limba cronicarilor, care au evocat trecutul glorios de luptă al acestui popor. A cunoscut în mod nemijlocit poeziile, poveştile, jocurile şi cântecele populare, muzica şi costumele naţionale tradiţionale (cele mai vechi mărturii ale sale despre contactul cu multe creaţii artistic ale românilor datează din anul 1835). A mai pus în circulaţie termeni şi stiluri noi: artistico-beletristic, social-publicistic, ştiinţific, epistolar, oficial, opera sa ducând efectiv la îmbogăţirea vocabularului românesc, la înfrumuseţarea mijloacelor de exprimare în limbă, mărindu-i plasticitatea, expresivitatea, frumuseţea artistică; prin întreaga sa activitate, prin scrierile sale, Mihail Kogălniceanu a contribuit, în mod decisiv, la stabilirea formelor gramaticale ale limbii noastre literare, la

BDD-A22138 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:46 UTC)

valorificarea puterii de sugestie şi expresie a fondului principal de cuvinte al vocabularului românesc.

Bibliografie

Dumitru Draica, *Şcoala critică moldovenească – Mihail Kogălniceanu,* în *Contribuţii la istoria ortografiei româneşti,* Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2010, pp. 70-71;

Simion Dănescu, *Preocupările lui Kogălniceanu cu privire la limbă*, în „Limba Română", II, 1953, Bucureşti, nr. 6, pp. 29-36;

Nicolae Iorga, *Istoria literaturii româneşti în secolul al XIX-lea,* vol. III, Bucureşti, 1908, p. 175.

„Propăşirea", nr. 2, 16 ian. 1844

„România literară", 1855, p. 25, 186.

Dan Simonescu, *Limba şi stilul operei lui Mihail Kogălniceanu*, în „Limba Română", III, 1954, Bucureşti, nr. 5, pp. 34-43.

BDD-A22138 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:46 UTC)